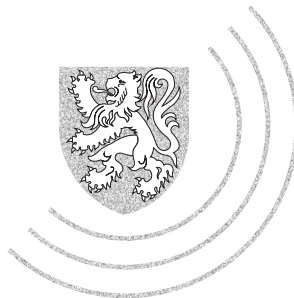

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2000-2001

30 november 2000

VOORSTEL VAN DECREET

– van de heer Guy Swennen –

houdende het waarborgen en stimuleren van een vegetarisch voedingsaanbod

Dit voorstel van decreet werd op 25 juni 2003 overgenomen door de heer Jan Van Duppen.

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

1. DE VEGETARISCHE VOEDINGSWIJZE

De stellingnames in dit eerste deel van de toelichting zijn geen standpunten van de indiener van het voorstel. Dit deel is louter beschrijvend en geeft de drijfveren, beweegredenen en motivaties weer die bij vegetariërs leven. Deze opmerking is hier nodig om nu al te verduidelijken dat dit voorstel niet vertrekt van één of meerdere motivaties van personen met een vegetarische levenswijze. Het gaat uit van het recht op een vegetarisch aanbod, zoals dat in het tweede deel van de toelichting omschreven wordt.

Een en ander betekent niet dat we op tal van vlakken de mening en argumentaties van vegetariërs niet zouden delen, integendeel. Dit voorstel van decreet werd uitgewerkt in nauwe samenwerking met vegetariërs.

1.1 Wat is vegetarische voeding en vegetarisme ?

Vegetariërs voeden zich vooral met plantaardige producten en eten geen vlees. Dit basisprincipe delen alle vegetariërs. Voor het overige vormen vegetariërs een heterogene groep van mensen die zeker niet allen hetzelfde voedingspatroon hebben.

Zo kan onder meer een onderscheid gemaakt worden tussen :

- vegetariërs die vis en schaaldieren eten (pesco-vegetariërs) ;
- vegetariërs die geen vis en schaaldieren eten, maar wel eieren en melkproducten (lact-ovo-vegetariërs) ;
- vegetariërs die geen enkel product van dierlijke oorsprong tot de voeding toelaten en zich uitsluitend met plantaardige eetwaren voeden (veganisten).

Het vegetarisme verwijst naar fundamentele ethische, religieuze, economische, ecologische en gezondheidskeuzen van mensen. Het houdt dan ook meer in dan het zich onthouden van bepaalde spijzen. Vegetariërs motiveren hun voedingskeuze vanuit een waarderingsstelsel dat een aantal gemeenschappelijke kenmerken heeft die voor de hele groep gelden, maar dat ook verschilt tussen de

deelgroepen onderling. Een illustratie van bovenstaande vaststellingen vinden we bij de veganisten die, in tegenstelling tot andere vegetariërs, geen leder of bont gebruiken wegens de dierenmishandeling, de uitroeiing van bedreigde diersoorten en de milieuvervuiling (bij de bewerking van de huiden) die ermee gepaard gaan.

In de westerse samenleving hebben de beweegredenen van vegetariërs vooral betrekking op dierenrechten, gezondheid, het wereldvoedselprobleem en het milieu. Maar vegetarisme kan ook geïnspireerd zijn door levensbeschouwelijke of religieuze overtuigingen. In India is het levensprincipe van ahimsa, d.i. onschadelijkheid, synoniem met vegetarisme. Het hindoeïsme verbiedt het slachten van dieren. In India bestaat daardoor van oudsher een enorm rijke vegetarische keuken. In de katholieke godsdienstpraktijk was de vrijdag een vleesloze dag. In de middeleeuwen onthielden monniken van bepaalde katholieke orden zich, op enkele dagen per jaar na, van vlees.

Nauw verbonden met het vegetarisme is de opkomst gedurende de laatste jaren van de ecologische keuken. De ecologische voedingswijze staat dicht bij het vegetarisme, alhoewel ze niet volledig vleesloos is. Het vegetarisme gaf vorm aan veel principes van de ecologische keuken, zoals het respect voor natuur en landschap, de verantwoorde omgang met plant en dier en het streven naar duurzame voedselvoorziening. De ecologische keuken kiest voor natuurlijke grondstoffen uit biologische productie, biedt vleesloze of vleesarme maaltijden en promoot een eerlijke en duurzame voedselvoorziening voor boer en gebruiker, wereldwijd.

De term "biologisch" is in België beschermd voor alle plantaardige en dierlijke voedingsmiddelen. Plantaardige biologische producten komen voort uit de biologische landbouw die erkend en genormeerd is door de Europese verordening 2092/91 van 24 juni 1991 inzake de biologische productiemethode en aanduidingen dienaangaande op landbouwproducten en levensmiddelen. Deze landbouwmethode vermijdt chemische bestrijdingsmiddelen tegen parasieten, ziekten en onkruiden, genetisch gewijzigde organismen en kunstmeststoffen.

De dierlijke biologische producten – vlees, vis, kaas, yoghurt, honing enzovoort. – werden door de verordening (EG) 1804/1999 van 19 juli 1999 toegevoegd aan de verordening 2092/91. Dierlijke biologische teelten zijn grondgebonden en hormoonvrij. De biologische landbouwers gebruiken biologische voeders en kiezen voor dierenwelzijn waar-

bij dieren zich zoveel mogelijk natuurlijk kunnen gedragen. Het gebruik van chemisch gesynthetiseerde, allopatische geneesmiddelen wordt zoveel mogelijk vervangen door een preventieve aanpak van ziekten door een adequate selectie van rassen, hoogwaardige voeding en een gunstige leefomgeving inzake bezettingsdichtheid, huisvesting, reiniging van de stallen, enzovoort.

In 1999 nam de omzet van biologische producten toe met 75%, waarbij de invloed van de dioxinecrisis sterk meegespeeld heeft. Eind 1999 bedroeg de oppervlakte van biologische landbouw 0,4 %, tegen 0,15% (112 bedrijven) eind 1998. Maar de opkomst van de biologische producten is niet enkel tijdelijk. Ook in een ruimere context stijgt de interesse voor biologisch geteelde voedingsproducten bij de Belgische consument.

Het Vlaamse regeerakkoord van 13 juli 1999 stelt dat tegen 2010 10% van het landbouwareaal in Vlaanderen biologische teelten moet bevatten. Die eis wordt gedragen door een groot aantal maatschappelijke groepen (consumenten, milieuorganisaties, biologische landbouwers, enzovoort). Om die doelstelling te bereiken, zullen afspraken gemaakt worden met de federale overheid over de omschakelingssteun en hectarensteun aan landbouwbedrijven.

Op Vlaams niveau wordt werk gemaakt van, onder meer, investeringssteun en subsidies voor het opmaken van omschakelingsplannen, permanente vorming, wetenschappelijke ondersteuning, promotiecampagnes en de verbetering van de afzetmogelijkheden.

1.2 Vegetariërs : een groeiende groep

Voor België beschikken we niet over exacte cijfers aangaande het aantal vegetariërs. België is één van de weinige landen die zo goed als geen onderzoek uitvoeren naar voedingsgewoonten¹. Wel weten we dat 26% van de Belgen gezonder wil gaan eten. De consumptie van vlees gaat achteruit. Slechts 28% van de Belgen eet nog elke dag vlees².

Uit een onderzoek dat we zelf uitvoerden, blijkt dat in de hogescholen in Limburg waar dagelijks

een vegetarische maaltijd op het menu staat (twee van de vier hogescholen, samen ongeveer 500 eters) 10% van de eters dagelijks gebruik maakt van het vegetarische aanbod.

Uit het onderzoek blijkt nog dat in een Limburgs ziekenhuis (1.000 eters) op de dagen dat er een vegetarische maaltijd wordt aangeboden maar liefst 70% van de mensen gebruik maakt van dit aanbod. Hieraan moet worden toegevoegd dat de patiënten slechts tweemaal per maand voor een vegetarische schotel kunnen kiezen. In een grote bedrijfskeuken in Genk (640 eters), met een dagelijks aanbod van koude en warme vegetarische maaltijden, eet 10% vegetarisch.

Globaal kunnen we uit dit onderzoek besluiten dat 1 op 10 gebruikers van gemeenschapsrestauranten (scholen, bedrijven, gezondheidsinstellingen) er vegetarisch eet indien hun die kans wordt geboden.

In Nederland zijn er 5% vegetariërs. Daarnaast telt de Nederlandse bevolking meer dan een kwart parttime-vegetariërs³. Dat zijn personen die één of meerdere dagen per week vegetarisch eten.

In de VS eet gemiddeld 5% van de bevolking nooit vlees. Vooral de inwoners van grote steden onthouden zich van vlees (bijna 9%). Er zijn meer vrouwelijke dan mannelijke vegetariërs : 6% vrouwen tegen 2% mannen. Dat het vegetarisme in opmars is, bewijst het grote aantal jongeren dat geen vlees eet : 1 op 10 Amerikanen van 18 tot 29 jaar eet nooit vlees⁴. Ruim de helft van de Amerikanen eet soms tot altijd vegetarisch buitenshuis.

Onderzoek in de EU wijst uit dat speciale voedingswijzen, in het bijzonder vegetarische voeding, bij jonge mensen steeds geliefder worden⁵. We kunnen dus aannemen dat het aantal vegetariërs in de EU-landen in de komende jaren gestaag zal toenemen.

Recente evoluties in verband met de ziekte van Creutzfeldt-Jacob en de nieuwe BSE-tests, en een toenemende maatschappelijke gevoeligheid om-

¹ Stefaan De Henauw, "Kinderen aten gezonder in naoorlogse jaren vijftig", in : De Morgen, 1 december 1999

² "Belgen willen gezonder gaan leven", in : Financieel Economische Tijd, 20 oktober 1999

³ "Albert Heijn ontdekt parttime vegetariër", Aurelia! Marktonderzoek, persbericht, 14 juli 1997, Amersfoort

⁴ s.n., "How many vegetarians are there. A 2000 National Zogby Poll", Vegetarian Resource Group, www.vrg.org, 2000, Baltimore

⁵ Europese Kommissie, "Bericht über die gesundheitliche Situation der jungen Menschen in der Europäischen Union", februari 2000

trent dierenwelzijn, zullen deze trend ongetwijfeld versterken. In het algemeen neemt de gezondheidsbetrachting en de aandacht voor een hoge levenskwaliteit nog steeds toe. Ook dat zal de vegetarische opmars nog vergroten.

1.3 De beweegredenen van vegetariërs⁶

1.3.1 Ethiek en dierenrechten

De verantwoorde omgang met plant en dier is een centraal uitgangspunt bij veel vegetariërs. Zij wensen het lijden van alle levende wezens, en dus ook van dieren, tot een minimum te beperken. Het fokken, houden, vervoeren en doden van dieren gebeurt volgens hen op een wrede wijze. Sommige vegetariërs nemen een verdergaand standpunt in dat uitgaat van het recht van dieren om niet geschaad te worden.

Deze ethische standpunten leiden in het dagelijkse leven tot een afwijzing van het eten van vlees en eventueel ook van vis en van dierlijke voedingsproducten, zoals eieren en melk. Soms zullen ook andere dierlijke toepassingen, zoals kleding in leder, bont, wol of zijde, uit het dagelijks gebruik geweerd worden. Nog iets algemener worden ook experimenten op dieren afgewezen. Ook het verzet tegen genetisch gewijzigde organismen maakt vandaag deel uit van de drijfveren van veel vegetariërs.

1.3.2 Gezondheidsvoordelen van vegetarische voeding

Er zijn wetenschappelijke bewijzen dat vegetarische voeding de algemene gezondheid bevordert en bepaalde, veel voorkomende, levensbedreigende ziekten tegengaat.

De "Standpuntbepaling Vegetarische Voeding" van de Vlaamse Vereniging van Voedingsdeskundigen en Diëtisten van 14 oktober 1999, die voortbouwt op de "position paper" terzake van de American Dietetic Association⁷, geeft aan dat vegetariërs⁸ een lagere morbiditeit en mortaliteit kennen met betrekking tot verschillende chronische degeneratieve ziekten.

⁶ Voor de argumentatie in dit onderdeel putten we onder meer uit : De Wit, Jef, "Moeten carnivoren troost zoeken bij vleestomaten ? Ethische theorieën ter verdediging van vegetarisme. Eindverhandeling voor de aanvullende studie in de toegepaste ethiek", KU Leuven, 1998

Hoewel niet-voedingsfactoren (o.a. fysieke activiteit, niet-roken en matig of geen alcoholgebruik) hierbij een rol spelen, levert vegetarische voeding een duidelijke preventieve bijdrage. Vegetarische voedingswijzen bieden ziektepreventie door het lagere gehalte aan verzadigde vetten, cholesterol (serumcholesterol en LDL-cholesterol) en dierlijke eiwitten en door het vaak hogere gehalte aan foliumzuur, antioxidanten zoals vitamine C en E, carotenen en bio-actieve stoffen. Niet alleen is de mortaliteit ten gevolge van arteriële ziekten lager bij vegetariërs, vegetarische voeding blijkt ook succesvol bij het stopzetten van de ontwikkeling van arteriële ziekten.

Vegetariërs lopen minder gevaar op een hoge bloeddruk (hypertensie). Type-2 diabetes is minder vaak een doodsoorzaak bij vegetariërs door de hogere inname van complexe koolhydraten. Een goed geplande vegetarische voedingswijze kan nuttig zijn in de preventie en behandeling van nierziekten.

Wetenschappers toonden reeds lang de noodzaak aan van een voldoende hoge inname van voedingsvezels om de gezondheid te handhaven en verbeteren. Vezels vind je enkel terug in plantaardige voedingsmiddelen (aardappelen, groenten, peulvruchten, fruit, volkorenproducten, ...). Voedingsvezels worden in verband gebracht met lagere serumcholesterolspiegels, een kleiner risico op hart- en vaatziekten, lagere bloeddruk, betere gewichtscontrole, betere bloedsuikercontrole, minder risico op bepaalde vormen van kanker en verbeterde maag- en darmfuncties. Uit onderzoek is duidelijk af te leiden dat onze voeding veel te weinig vezels bevat⁹.

In België heeft zowat 30% van de bevolking met overgewicht te kampen. In 16 % van de gevallen gaat het om obesitas of zwaarlijvigheid¹⁰. De oorzaak ligt bijna steeds bij de voedingswijze : Belgen eten te veel vetten en suikers en te weinig groenten en fruit. In België ligt de totale vetinname te hoog : ongeveer 40 tot 42% van de totale energie komt

⁷ Herkomst van de gegevens in deze en volgende alinea : Vlaamse Vereniging van Voedingsdeskundigen en Diëtisten, "Standpuntbepaling vegetarische voeding", Herfstcongres VVVD 14 oktober 1999, Antwerpen

⁸ De definitie van vegetariër in deze en volgende alinea is lacto-ovo-vegetariër (voeding zonder vlees, vis en schaaldieren maar met gebruik van ei- en melkproducten)

⁹ Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie, "Vezelrijke voeding", s.d.

¹⁰ "Almaar meer Europese jongeren zwaarlijvig", in : De Standaard, 25 mei 2000

van de vetconsumptie, terwijl de aanbevolen hoeveelheid 30% bedraagt¹¹.

Vergeleken met Nederland en Groot-Brittannië eten Vlaamse jongeren veel vlees en weinig vezelrijk voedsel. Uit een onderzoek in Gent bleek enkele jaren terug dat er kinderen waren die amper 120 gram groenten en fruit per dag aten, terwijl de aanbevolen hoeveelheid 300 gram bedraagt. Veel kinderen gebruiken hun belangrijkste maaltijd op school. In zowat de helft van de warme schoolmaaltijden zijn vette vleessoorten de meest gebruikelijke eiwitbronnen, Slechts de helft van de menu's op school bevat een volwaardige groenteportie. In een kwart van de gevallen ontbreken groenten helemaal¹². Het is dan ook niet verwonderlijk dat Vlaanderen een groeiend aantal zwaarlijvige jongeren telt. Reeds van in de kleuterschool kampen kinderen met overgewicht¹³.

Het gebruik van bio-producten in de vegetarische keuken versterkt volgens veel vegetariërs het gezondheidbevorderend effect door de gegarandeerde afwezigheid van chemische bestrijdingsmiddelen in de bio-landbouw, de afwezigheid van scheikundige smaakstoffen, de versheid van de ingrediënten, enzovoort.

1.3.3 Bijdrage tot een duurzame voedselvoorziening

Vegetariërs benadrukken dat het inschakelen van dieren in de voedselketen tussen plant en mens in de meeste gevallen gepaard gaat met zwaar rendementsverlies. Een kalf verbruikt 21 kg eiwitten om 1 kg dierlijke eiwitten voor menselijke consumptie te produceren. Een varken heeft 21 kg eiwitten nodig om 1 kg dierlijke eiwitten te leveren. Als we op 1 hectare grond erwten of bonen planten, levert ons dat 200 tot 500 kg eiwitten op. Als we op dezelfde hectare gewassen verbouwen voor veevoeder levert ons dit 15 à 20 kg dierlijke eiwitten op. Op gelijkaardige wijze als voor de eiwitten treedt er een verlies aan calorieën en aan ijzer op. Door het niet of minder eten van vlees wordt volgens vegetariërs verspilling tegengegaan en de duurzaamheid van de voedselvoorziening verbeterd.

1.3.4 Ecologische voordelen

Vegetariërs gaan uit van respect voor de natuur en het landschap en het milieu in het algemeen. Veel vegetariërs menen dat de keuze voor vleesloze maaltijden en voor bio-producten de beste weg is om te komen tot een minimale milieubelasting.

Zij willen af van de agro-industrie en ondersteunen de biologische landbouw. De industriële veeteelt vormt een zware belasting voor het milieu, waardoor ook mensen schade lijden. Oorzaak is vooral de overbemesting die wordt veroorzaakt door hoge concentraties van niet-grondgebonden veeteelt en de sterke stijging van het gebruik van kunstmeststoffen. Overbemesting is schadelijk voor het leefmilieu en de mens door :

- stijging van het nitraatgehalte in het grondwater, wat leidt tot vervuiling van het drinkwater ;
- vervuiling van de oppervlaktewateren door stikstof- en fosforverbindingen ;
- de fosfaatvervuiling in de grond- en oppervlaktewateren ;
- aantasting van het milieu door zware metalen, die worden toegevoegd aan het veevoeder ;
- verzuring van het milieu door de verhoogde uitstoot van ammoniak bij de opslag en verspreiding van dierlijke mest.

Door de emissie van het broeikasgas methaan is de industriële veeteelt mee verantwoordelijk voor de opwarming van de aarde. De industriële veeteelt zou ongeveer 5% van het broeikas effect veroorzaken.

Ten slotte vereist de vleesconsumptie veel grasland en landbouwgrond, waardoor ecologisch belangrijke bossen gekapt worden. Tussen 1960 en 1985 werd bijna 40% van alle Centraal-Amerikaanse regenwouden vernield voor het creëren van grasland voor vee¹⁴.

Dit leidt tot het verdwijnen van waardevolle biotopen, tot erosie en tot een versterking van het broeikas effect.

¹¹ Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie, "De dienst voeding en gezondheid in een notedop", s.d.

¹² Klasse, Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen, blz. 4-11, nr. 79, november 1997

¹³ "Kinderen aten gezonder in naoorlogse jaren vijftig", in : De Morgen, blz. 9, 1 december 1999

¹⁴ s.n., "Vegetarisme waarom ?", Animal Frontline, 5 april 2000

2. DOEL EN INHOUD VAN HET VOORSTEL

2.1 Het recht op een vegetarisch aanbod

Dit voorstel van decreet houdt uiteraard geen verplichting in tot vegetarisme. Het is noch bedoeld als promotie voor de vegetarische levenswijze noch gericht tegen vleeseters. Het centrale uitgangspunt is het recht op een vegetarische voedingswijze.

Vegetarisme berust in heel veel gevallen op zeer fundamentele levenskeuzes, zoals al werd uiteengezet. Die fundamentele levenskeuzes betreffen niet alleen ethiek, religie, dierenwelzijn, milieubekommernissen, maar hebben in veel gevallen ook met een bewuste gezondheidsbetrachting van mensen te maken. Het is zonder meer de plicht van de overheid om in de mate van haar mogelijkheden de uitoefening van dit recht mogelijk te maken.

We moeten vaststellen dat de overheid tot hertoe op dit vlak een zeer passieve houding aanneemt. Die passiviteit is allesbehalve neutraal, want in de praktijk betekent dit dat in veel gevallen vegetariërs in gemeenschapsrestaurants geen of onvoldoende garanties hebben op een volwaardige vegetarische maaltijd.

De mogelijkheden voor de overheid om het recht op vegetarische voeding in private aangelegenheden te garanderen, zijn door de aard der zaak beperkt. Daarom wordt op dit vlak in dit voorstel voorzien in een stimuleringsbeleid.

Hoewel wij al onderstreept hebben dat het recht op vegetarische voeding het belangrijkste uitgangspunt is, zal de toepassing van dit decreet ongetwijfeld een promotie van vegetarische voeding tot gevolg hebben. Vanuit verschillende oogpunten is, onzes inziens, ook dat een zeer verdedigbaar gevolg van dit voorstel. De argumenten zijn legio. Het garanderen en stimuleren van het vegetarisch voedingsaanbod terwille van de vrijheid van en het recht op vegetarische voeding, is en blijft echter de primordiale basis van dit voorstel. Daarenboven wordt ook een belangrijke bijdrage ingebouwd om het gebruik van bio-producten op te drijven.

Tot slot van dit onderdeel, zetten we nog een aantal elementen op een rij die pleiten voor het recht op vegetarische voedingswijze :

- *De keuze voor de vegetarische voedingswijze berust op fundamentele levenskeuzes van de mensen.*

We hebben aangetoond dat vegetariërs gemotiveerd zijn door een belangrijke bekommernis om ethische en religieuze waarden, het dierenwelzijn, het milieu, het wereldvoedselprobleem en de fysieke gezondheid.

- *Een groeiende groep mensen kiest voor vegetarisme.*

Eén op tien Belgen eet vegetarisch, indien hun de kans geboden wordt. Vooral jonge mensen eten steeds meer vegetarisch en kiezen voor de ecologische keuken.

- *De vegetarische voedingswijze bevordert de gezondheid en vermindert de milieubelasting.*

We hebben al beschreven welke gezondheids- en ecologische voordelen verbonden zijn met vegetarische voeding.

- *Zonder specifieke garanties is het moeilijk tot onmogelijk de vegetarische voedingswijze aan te houden.*

Een vegetarisch aanbod bieden is ingrijpend. Anders dan bijvoorbeeld een suikerarm dieet, waarbij men kan volstaan met het kiezen voor fruit in plaats van een zoet dessert, vraagt vegetarisme een andere samenstelling en bereiding van alle onderdelen van de maaltijd.

2.2 Het gebrekkige vegetarische aanbod

In 1995 boden 58% van de bedrijfsrestaurants geen vegetarische schotels aan¹⁵.

Uit ons eigen onderzoek in Limburg blijkt dat er in minstens 14 grootkeukens in middenschoolen en internaten geen vegetarisch aanbod is. Wel wordt rekening gehouden met de zogenaamde godsdiensters, die niet alle soorten vlees eten (ongeveer 10% van de eters). Twee van de vier Limburgse hogeschoolen bieden geen vegetarische maaltijd aan.

Uit een navraag bij 12 ziekenhuizen blijkt dat slechts in één ziekenhuis af en toe een vegetarische schotel aangeboden wordt. Wel kan gekozen worden voor vervangmaaltijden : pasta's en koude schotels.

Bij navraag in een groot deel van de rusthuissector in Limburg blijkt nergens op regelmatige basis een

¹⁵ idem

vegetarische maaltijd aangeboden te worden. Geen enkele grootkeuken van federale of Vlaamse ministeries in Limburg (en Tienen) (meer dan 2 000 eters per dag) heeft een vegetarisch aanbod.

2.3 Voorgestelde maatregelen

Het voorstel van decreet heeft tot doel het aanbod van vegetarische maaltijden zoveel mogelijk te verzekeren in situaties waar, buiten de private informele sfeer (bijvoorbeeld in familiekring), maaltijden aangeboden worden, met andere woorden het eten buitenshuis. In dat verband wordt het belang van het voorstel nogmaals onderstreept door volgende feiten. Eén op drie Belgen gebruikt dagelijks één of meerdere maaltijden buitenshuis¹⁶. Eten buitenshuis is een zeer belangrijk deel geworden van ons voedingsgedrag, goed voor zowat 1,3 miljard maaltijden per jaar. Iets minder dan de helft daarvan, veertig procent, wordt in de gemeenschapsrestaurantie (bedrijven, onderwijs, gezondheidsinstellingen) verbruikt. De overige maaltijden of snacks worden in de commerciële restaurantie (restaurants, snacks, hotels) geserveerd. De totale buitenshuisconsumptie blijft stijgen. De groei in de sector van de gemeenschapsrestaurantie is minder uitgesproken dan die in de commerciële restaurantie. De bedrijfsrestaurantie blijft langzaam groeien terwijl de schoolrestaurantie tot het begin van de jaren '90 daalde. Sindsdien kent ze een lichte opflakking. De forse stijging van het aantal maaltijden in de gezondheidssector is voornamelijk te wijten aan de explosieve groei van de rusthuissector.

Tegelijk bieden de voorgestelde maatregelen een antwoord op de verzuchtingen van de aanhangers van de ecologische keuken.

Dit is duidelijk dat het vegetarische aanbod in veel gemeenschapsrestaurants ontbreekt. Daar wordt met dit voorstel verandering in gebracht.

Dit voorstel garandeert elke gebruiker het recht op een vegetarische maaltijd in de restaurants van overheidsinstellingen. Dat recht geldt ook voor het maaltijdaanbod in voorzieningen die door de overheid gesubsidieerd worden, zoals scholen, ziekenhuizen, rusthuizen, sociale werkplaatsen, kinderdagverblijven, enzovoort. Het geeft de persoon die zich steeds of af en toe van vlees onthoudt de vrijheid om in deze gelegenheden een vegetarische maaltijd te gebruiken.

Om dit recht te waarborgen, worden gemeenschapsrestaurants van of gesubsidieerd door de overheid verplicht om een vegetarische maaltijd aan te bieden. Het voorstel van decreet is zowel van toepassing op de maaltijden aangeboden aan het personeel als aan de "cliënten" die in de instelling of voorziening aanwezig zijn : scholieren en studenten, bewoners, patiënten, bezoekers, kopers en dergelijke.

Het voorstel gaat uit van een volwaardig vegetarisch aanbod. Dat wil zeggen dat het beantwoordt aan de nutritionele normen en dat het tegemoetkomt aan de verwachtingen van mensen op het vlak van smaak en diversiteit. Dat is niet het geval indien men het vlees eenvoudig vervangt door een extra portie groenten. Een andere veel voorkomende praktijk is het aanbieden van een vegetarisch menu dat uitsluitend bestaat uit een koude schotel. Ook inzake de keuze van de ingrediënten is er dikwijls te weinig variatie, bijvoorbeeld altijd pastaschotels.

Het voorstel van decreet bepaalt dat de Vlaamse Gezondheidsraad de belangrijkste normen vaststelt waaraan het vegetarisch aanbod moet voldoen. De raad kan daarbij het best voedingspecialisten betrekken, waaronder diëtisten.

De voorkeur gaat uit naar ingrediënten van biologische teelt. Door de huidige beperkte omvang van de oppervlakte biologische landbouw en door het groeiscenario dat door de overheid is gemaakt voor de verdere ontwikkeling ervan, moet het gebruik van bio-producten geleidelijk opgelegd worden. Het voorstel van decreet bepaalt dat ten minste een derde van de hoofdingrediënten van het vegetarisch aanbod moet bestaan uit bio-producten, zoals omschreven in de bestaande wettelijke regels.

De gebruikers, de bedrijven voor gemeenschapsrestaurantie en de uitbaters van de privé-restaurants zullen advies kunnen inwinnen over vegetarische voeding bij provinciale voedingsteams. Van deze teams maken voedingsspecialisten deel uit, maar ook gebruikers, die er optreden als ervaringsdeskundigen, vertegenwoordigers van de bedrijven voor collectieve restaurantie en van de voorzieningen die collectief maaltijden aanbieden en vertegenwoordigers van restaurants. De regering kan de taken van deze voedingsteams uitbreiden, bijvoorbeeld tot de promotie van voedingsvezels en het verstrekken van informatie en advies over dieetvoeding.

In de personeelsrestaurants van particuliere bedrijven en in de privé zelfstandige restaurants en restaurantketens wordt een stimulerend en ondersteunend beleid gevoerd. De promotie van de vegetari-

¹⁶ Lemaitre, D., "Maaltijden buitenshuis, het kan beter", in : Nutrinews, april 1998

sche keuken gebeurt er door de invoering van het label "Vlaams erkend aanbieder van vegetarische voeding".

Dit label wordt uitgereikt aan de restaurants die op vrijwillige basis voldoen aan de verplichtingen die gelden voor de gemeenschapsrestaurants van overheidsinstellingen en van voorzieningen gesubsidieerd door de overheid. Ook de aanbieders die verplicht een vegetarisch aanbod moeten hebben, ontvangen dat label.

Om de afdwingbaarheid van de verplichtingen te garanderen, worden er strafmaatregelen opgenomen voor de aanbieders die niet aan de bepalingen van dit decreet voldoen. De aanbieders krijgen wel de tijd, maximaal 3 maanden, om aan alle voorschriften te voldoen, vooraleer een strafmaatregel wordt toegepast.

De ontwikkeling van programma's (informatief, stimulerend) om betere voedingsgewoonten ingang te doen vinden, is de taak van het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie. Daarom zijn hierover geen nieuwe bepalingen ingeschreven. De regering heeft de bevoegdheid om de prioritaire opdrachten van het instituut af te bakenen.

Er valt ook nog op te merken dat één van de operationele doelstellingen van het sociaal-medisch beleid van de Vlaamse Gemeenschap inhoudt dat in het jaar 2002 de consumptie van vetrijke voeding, zowel bij mannen als bij vrouwen, op significante wijze gedaald moet zijn ten voordele van vetarme en vezelrijke voeding^{17 18}. Dit voorstel is een belangrijke hefboom om deze doelstelling te realiseren.

Het is de bedoeling de invoering van de verplichting tot een vegetarisch aanbod geleidelijk te laten gebeuren. Voor alle aanbieders is er een inlooperperiode. Per categorie of subcategorie bepaalt de regering het tijdstip waarop de verplichting ingaat. Zo kunnen bijvoorbeeld universitaire restaurants, die nu meestal al een goed tot redelijk vegetarisch aanbod hebben, vlugger aan de bepalingen van dit decreet voldoen dan andere aanbieders. Uiterlijk op 1 januari 2002 moeten de verplichtingen van het decreet gelden voor alle daartoe aangewezen aanbieders.

De overige bepalingen van het decreet, waaronder de invoering van het label en de oprichting van de provinciale voedingsteams, treden in werking drie

maanden na de publicatie van het decreet in het Staatsblad.

2.4 Financiering

Voor de subsidiëring in het kader van de samenwerkingprotocollen met de provincies gaan we uit van een noodzakelijk budget van minimaal 5 miljoen frank per provincie, waarvan het grootste deel aan personeelskosten besteed wordt. Daarmee kan zowel de promotie inzake vegetarische voeding als de coördinatie van de voedingsteams ondersteund worden. De regering bepaalt het jaarlijkse subsidiebedrag en kan daarbij onder meer rekening houden met de grootte van de provincie.

Commentaar bij de artikelen

Artikel 1

Dit artikel behoeft geen toelichting.

Artikel 2

In dit artikel wordt bepaald wat moet worden verstaan onder "aanbieder", "gebruiker" en "administratie gezondheidszorg". De aanduiding "aanbieder" heeft een ruime draagwijdte omdat het voorstel van decreet tot doel heeft vegetariërs het recht op vegetarische voeding te garanderen met zo min mogelijk beperkingen, voorzover de mogelijkheden van de decreetgever (o.m. op het vlak van de privacy) het toelaten. Het begrip "aanbieder" omvat zowel de gemeenschapsrestaurantie als de commerciële restaurants.

Het maaltijdaanbod moet op een deskundige wijze worden samengesteld, bij voorkeur door een kok, bij voorkeur in een professioneel uitgeruste keuken. De maaltijden moeten worden aangeboden op gestructureerde wijze; dit betekent onder meer dat ze worden aangeboden op een vooraf bekendgemaakte plaats en tijdstip.

Occasionele situaties waar maaltijden opgediend worden (bijvoorbeeld een personeelsfeest, een vakantiekamp, enzovoort) en maaltijden binnen de privé-sfeer vallen niet onder de bepalingen van dit voorstel van decreet. Tot de aanbieders worden alleen die organisatoren gerekend die minstens 52

¹⁷ De Vlaamse gezondheidsdoelstellingen 1998-2002, 21 januari 1998

¹⁸ Vlaams Parlement, gedrukt stuk 13 (1999-2000) - Nr. 1

dagen per jaar, dat is gemiddeld eenmaal per week, een maaltijd aan de gebruikers aanbieden.

In dit artikel wordt eveneens de gebruiker gedefinieerd. Dat gebeurt eveneens op een niet-beperkende wijze. Ten slotte is een omschrijving van de administratie gezondheidszorg opgenomen.

Artikel 3

Voor dit voorstel van decreet worden de aanbieders in drie categorieën ingedeeld. Om billijkheidsredenen in het licht van de verplichtingen die worden opgelegd, worden rechtspersonen, die minder dan één jaar erkend en gesubsidieerd worden, uitgesloten uit de groep vermeld onder 2°. Zij worden daarmee toegevoegd aan de groep afgebakend in 3°.

Het tweede lid van artikel 3 geeft de regering de mogelijkheid om aanbieders om praktische redenen vrij te stellen van bepaalde verplichtingen en gevolgen die voortkomen uit de bepalingen van dit voorstel van decreet, bijvoorbeeld door het zeer kleine aantal gebruikers. Hierbij moet het centrale doel van het voorstel van decreet gerespecteerd worden, met name moet het recht op vegetarische voeding zo ruim mogelijk gegarandeerd zijn.

Artikel 4

Dit artikel legt de verplichting vast dat openbare besturen en overheidsinstellingen (gemeenten, ministeries, parastatale en pararegionale instellingen, enzovoort), die op regelmatige basis maaltijden aanbieden, bij elk maaltijdaanbod een vegetarisch aanbod hebben. Hetzelfde geldt voor diensten, instellingen en dergelijke die door de overheid erkend en gesubsidieerd worden : ziekenhuizen, rusthuizen, scholen, culturele instellingen, enzovoort. De verplichting treedt slechts in werking na één jaar subsidiëring, zoals bepaald in artikel 3.

Artikel 5

In dit artikel wordt bepaald aan welke normen het vegetarische aanbod moet voldoen. Deze normen betreffen de aard van de ingrediënten, de samenstelling, de nutritionele kwaliteit, de diversiteit en de smakelijkheid van de vegetarische maaltijden.

Een derde van de ingrediënten moet beantwoorden aan de normen van de biologische productiemethode, zoals bepaald in de Europese verordening (EEG) 2092/91 van 24 juni 1991 inzake de biologische productiemethode en aanduidingen dienaangaande op landbouwproducten en levensmiddelen (gewijzigd en aangevuld door de verordening (EG) 1804/1999 van 19 juli 1999).

De omzetting van de normen waaraan het vegetarisch aanbod moet voldoen in concrete richtlijnen voor de aanbieders, wordt opgedragen aan de Vlaamse Gezondheidsraad.

Artikelen 6 tot 8

In deze artikelen wordt de erkenning "Vlaams erkend aanbieder van vegetarische voeding" door de Vlaamse Gemeenschap ingevoerd. Artikel 7 bepaalt dat de openbare besturen en de overheidsinstellingen die aan de verplichtingen, bepaald in dit voorstel van decreet, voldoen, de erkenning ontvangen. In artikel 8 wordt bepaald hoe andere aanbieders deze erkenning kunnen verkrijgen.

De regering bepaalt de nadere regeling van de erkenning op basis van artikel 9. Ze kan ook vastleggen hoe deze erkenning kenbaar gemaakt mag worden aan het publiek, bijvoorbeeld door het ontwikkelen van een label.

Artikel 9

De eerste paragraaf van dit artikel bepaalt de oprichting door elke provincie van een voedingsteam, en de opdracht van het voedingsteam. De teams hebben een ruime taak in het kader van dit voorstel van decreet. De teams worden gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap,

In § 2 wordt de samenstelling van het team op een niet-beperkende wijze bepaald. De leiding van het team berust bij afgevaardigden van de administratie gezondheidszorg van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Paragraaf 3 bepaalt dat de Vlaamse regering de regels voor de samenstelling en de werking van de voedingsteams vastlegt. De regering kan de opdracht van de teams in de toekomst verder verruimen.

In de laatste paragraaf van dit artikel wordt bepaald dat tussen de Vlaamse Gemeenschap en de

provincies een samenwerkingsprotocol wordt afgesloten. Dat akkoord moet alle nuttige bepalingen omvatten om de voedingsteams optimaal te laten werken in het kader van dit voorstel van decreet.

Artikelen 10 en 11

Deze artikelen regelen het toezicht en de strafbepalingen. Paragraaf 3 van artikel 10 bepaalt dat de bevoegde ambtenaren de bevoegdheid hebben om voor overtredingen, zoals bepaald in artikel 11, een termijn te bepalen waarbinnen de overtreder aan alle voorschriften moet voldoen. Deze termijn bedraagt maximaal 3 maanden, om te grote vertragingen bij de uitvoering van het decreet te voorkomen. Het opleggen van geldboetes zal alleen nodig zijn indien de voorafgaande waarschuwing niet het noodzakelijke effect heeft.

Artikel 12

Het decreet wordt gefaseerd uitgevoerd. Op de datum bepaald door de regering en uiterlijk op 1 januari 2002 moeten alle bepalingen in werking zijn. Het label en de provinciale voedingsteams gaan van start ten laatste drie maanden na de bekendmaking van het decreet in het Staatsblad.

Guy SWENNEN

VOORSTEL VAN DECREET

HOOFDSTUK 1

Algemene bepalingen

Artikel 1

Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Artikel 2

In dit decreet wordt verstaan onder :

- 1° aanbieder : elke natuurlijke persoon en rechtspersoon die ten minste tweeënvijftig dagen per jaar professioneel en gestructureerd een maaltijdaanbod organiseert ;
- 2° gebruiker : elke persoon die op gestructureerde wijze een maaltijd aangeboden krijgt door de aanbieder, in het bijzonder het personeel, de leerlingen, studenten, patiënten, cliënten en bezoekers van publieke en private voorzieningen ;
- 3° administratie gezondheidszorg : de afdeling van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap bevoegd voor de gezondheidszorg.

Artikel 3

Dit decreet is van toepassing op de volgende categorieën van aanbieders :

- 1° openbare besturen en overheidsinstellingen ;
- 2° door de overheid erkende en gesubsidieerde rechtspersonen, na één jaar subsidiëring ;
- 3° de natuurlijke personen en rechtspersonen die niet vallen onder 1° en 2°.

De Vlaamse regering bepaalt de voorwaarden waaronder een aanbieder wordt ingedeeld in één van deze categorieën. De Vlaamse regering kan voorwaarden bepalen waaronder aanbieders uitgesloten worden van de toepassing van bepalingen van dit decreet.

HOOFDSTUK 11

Verplichting tot een vegetarisch aanbod

Artikel 4

De in het eerste lid, 1° of 2°, van artikel 3 bedoelde aanbieder is ertoe verplicht bij elk maaltijdaanbod een vegetarisch aanbod te voorzien.

Artikel 5

Een vegetarisch aanbod is een volwaardige maaltijd zonder vlees, vis, schaaldieren en dierlijke additieven, die beantwoordt aan de nutritionele normen, tegemoetkomt aan de verwachtingen van mensen op het vlak van smaak en diversiteit en die gevarieerd wordt samengesteld.

Minstens een derde van de hoofdingrediënten van het vegetarisch aanbod moet beantwoorden aan de normen van de biologische productiemethode, zoals bepaald in de Europese en Belgische wetgeving.

De Vlaamse regering geeft de Vlaamse Gezondheidsraad de opdracht de specifieke normen waaraan het vegetarische aanbod moet voldoen, te bepalen.

HOOFDSTUK III

Vlaams erkend aanbieder van vegetarische voeding

Artikel 6

De in het eerste lid, 1° en 2°, van artikel 3 bedoelde aanbieder, die aan de bepalingen van dit decreet voldoet, ontvangt de erkenning van "Vlaams erkend aanbieder van vegetarische voeding" van de Vlaamse Gemeenschap.

Artikel 7

De in het eerste lid, 3°, van artikel 3 bedoelde aanbieder ontvangt de erkenning van "Vlaams erkend aanbieder van vegetarische voeding" van de Vlaamse Gemeenschap indien de aanbieder bij

elke maaltijd een vegetarisch aanbod heeft, overeenkomstig de bepalingen van artikel 5. De aanbieder vraagt de erkenning aan.

Artikel 8

De Vlaamse regering bepaalt de regels voor de erkenning, bedoeld in artikelen 6 en 7, en kan de wijze bepalen waarop de aanbieder de erkenning mag bekendmaken.

HOOFDSTUK IV

Provinciale voedingsteams

Artikel 9

§ 1. Elke Vlaamse provincie richt een voedingsteam op. Het team adviseert de aanbieders die onder de toepassing van dit decreet vallen, hun gebruikers, de bedrijven voor collectieve restauratie en alle andere belanghebbenden over de maaltijdplanning, samenstelling en bereiding van het vegetarische aanbod.

In de uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap wordt jaarlijks een krediet uitgetrokken dat het mogelijk maakt dat aan elke Vlaamse provincie een jaarlijkse subsidie wordt toegekend van minimaal 5 miljoen frank voor de kosten van de werking van het voedingsteam. De Vlaamse regering bepaalt het subsidiebedrag.

§ 2. Elk voedingsteam bestaat minstens uit een gebruiker, een diëtist, een vertegenwoordiger van de bedrijven voor collectieve restauratie en een vertegenwoordiger van de aanbieders die onder de toepassing van dit decreet vallen. Aan het hoofd van het voedingsteam staat een ambtenaar van de administratie gezondheidszorg of een door de administratie aangewezen vertegenwoordiger.

§ 3. De Vlaamse regering bepaalt de verdere regels voor de samenstelling en de werking van de voedingsteams, uitgaande van de bepalingen van § 1 en § 2.

De Vlaamse regering kan de taken van het voedingsteam verruimen.

§ 4. De Vlaamse Gemeenschap en de provincies sluiten over de verbintenissen van § 1 en § 3 een samenwerkingsprotocol af.

HOOFDSTUK V

Toezicht en strafbepalingen

Artikel 10

§ 1. Onverminderd de bevoegdheid van de officieren van de gerechtelijke politie, oefenen de door de regering aangewezen ambtenaren toezicht uit op de toepassing van dit decreet en van de krachtens dit decreet genomen besluiten,

De in het eerste lid bedoelde ambtenaren mogen bij de uitvoering van hun opdracht :

1° zonder voorafgaande verwittiging vrij binnengaan op alle plaatsen, waar diensten verricht worden die onder toepassing van dit decreet vallen ;

2° elk onderzoek, elke controle en enquête instellen en alle inlichtingen inwinnen, die zij nodig achten om zich ervan te vergewissen dat de wettelijke en reglementaire bepalingen worden nageleefd.

§ 2. De in § 1, eerste lid, bedoelde ambtenaren stellen de overtreding vast in een proces-verbaal. De overtreders wordt, op straffe van nietigheid, een afschrift toegezonden, uiterlijk tien dagen na de vaststelling van de overtreding.

Het proces-verbaal wordt doorgestuurd aan de administratie gezondheidszorg.

§ 3. De in § 1, eerste lid, bedoelde ambtenaren hebben het recht waarschuwingen te geven en voor de overtreder een termijn te bepalen om aan alle voorwaarden te voldoen. De termijn bedraagt maximaal 3 maanden.

Artikel 11

Onverminderd de toepassing van de in het Strafwetboek gestelde straffen, wordt gestraft met een geldboete van 26 frank tot 20.000 frank :

1° wie de wettelijke en reglementaire bepalingen van dit decreet niet nakomt ;

2° wie toezicht verhindert zoals bepaald in artikel 10, § 1.

HOOFDSTUK VI

Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 12

Aan de verplichting bedoeld in artikel 4 moet per subcategorie of categorie van aanbieders voldaan zijn tegen een door de Vlaamse regering te bepalen datum en uiterlijk op 1 januari 2002. Op de aanbieders, bedoeld in artikel 4, waarvoor de verplichting nog niet in werking is getreden, is artikel 7 van toepassing.

De andere bepalingen van dit decreet treden in werking uiterlijk drie maanden na de bekendmaking van het decreet in het Belgisch Staatsblad.

Guy SWENNEN
